SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2760

av Jan Riise och Ajda Asgari (båda MP)

Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att erkänna och uppmärksamma de slutsatser och förslag som lämnades i betänkandet från Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset och prioritera en skyndsam planering för genomförande av förslag och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

I november 2023 presenterades Sanningskommissionen slutbetänkande ”Som om vi aldrig funnits” (SOU 2023:68). Enligt kommissionen har den svenska staten bedrivit en assimileringspolitik som inneburit att minoritetens språk, kultur och identitet nedvärderats, skambelagts och osynliggjorts. Konsekvensen har bland annat blivit att meänkieli minskat i användning och inte förts vidare till nästa generation annat än i begränsad utsträckning. Intervjupersonerna vittnar om att de gått miste om en del av sitt kulturella arv och sin samhörighet med minoritetsgruppen. De lyfter också att traditionella sysselsättningar och näringar tryckts tillbaka.

Många som utsattes för assimileringspolitiken är inte längre i livet. För att förstå dagens förhållanden behöver man prata om historiska orättvisor som “kvarlevande orättvisor”. Idag lever de kvar i form av en ärvd skam över språket, kulturen och

identiteten men också minoritetens exkludering och osynlighet, särskilt i förhållande till naturresurser och markrättigheter.

Intervjupersonernas egna tankar om upprättelse och försoning handlar i stor utsträckning om synliggörande och kunskapsspridning, större möjligheter att använda meänkieli i skolan, inflytande i frågor som rör mark- och naturtillgångar. och rätt till jakt, fiske och rennäring. Till exempel har flera inom minoriteten renmärke eller har släktingar som har eller har haft renmärke, men genom rennäringslagen har renskötseln blivit en exklusiv rättighet för medlemmar i en sameby.

Kommissionen lämnade flera viktiga förslag för att försoning ska vara möjlig. Till exempel:

- Erkänna kväner och lantalaiset som en del av minoriteten tornedalingar.
- Regeringen bör ta ansvar för en fortsatt sammanhållen försoningsprocess, i samråd med minoriteten, myndigheter och andra berörda.
- Regeringen bör inleda en dialog med minoriteten om förutsättningarna och formerna för en offentlig ursäkt, så att de historiska kränkningar som begås mot minoriteten kan erkännas.
- Regeringen bör utarbeta en handlingsplan, tillsammans med minoriteten, för att genomföra Sanningskommissionens förslag. Handlingsplanen ska vara riksdagsbunden och innehålla en uppföljningsmekanism.
- Regeringen bör tillsätta en utredning som belyser minoritetens historiska tradition av att bedriva renskötsel.
- Regeringen bör etablera ett huvudmuseum och inrätta ett informationscentrum, ge Forum för levande historia i uppdrag att synliggöra historiska övergrepp, återbörda kvarlevor och föremål samt öka bidraget till minoritetsorganisationerna.
- Utreda minoritetens status som urfolk.

Vi i Miljöpartiet har under de tre åren som gått uppmanat regeringen att erkänna statens ansvar i de kränkningar som har begåtts mot tornedalingar, kväner och lantalaiset samt inleda en dialog om förutsättningarna och formerna för en offentlig ursäkt. De förslag och åtgärder som gjorts har varit få och med begränsade insatser. Vi vill att regeringen skyndsamt utarbetar en handlingsplan för ett mer ambitiöst arbete med förslagen.

Det är också angeläget att överväga hur man kan inrätta ett informationscentrum för de nationella minoriteterna, stärka samordningen och genomförandet av återbördandet av kvarlevor och föremål, utreda frågan om språk som grund för diskriminering, stärka

möjligheterna till språk i skolan, öka public services programutbud på meänkieli, utreda urfolksstatus. Det är viktigt att staten tar sitt ansvar för att främja minoriteternas återtagande av språk, kultur, historia och kulturarv.

Jan Riise (MP) *Ajda Asgari (MP)*